

חזיתיה לרבי

ניצוצי זוהר וציוני דרך מהליכות בקודש של בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל
מפנקסו של תלמיד מובהק, הגאון רבי יצחק וייס שליט"א, מו"צ בית ההוראה זכרון מאיר

מסודרת לו כדבעי, ורבינו סידר את הדברים בבחירות מדהימה.

בקיאות בתלמוד ירושלמי

רבינו היה בקי נפלא בתלמוד ירושלמי, עם סדר ברור בתוך התלמוד. בנו ר' יוסף הי"ו שאלו מהיכן הוא בקי בתלמוד זה, ענה לו רבינו זצ"ל שתחילת לימודו בתלמוד ירושלמי היה בזמן שלמד בשיבה, הדרך היה שלא היו מניחים את האוכל על השולחן אלא היו מחלקים את האוכל לכל בחור בנפרד, ולקח הרבה זמן עד שהספיקו לחלק את האוכל לכל הבחורים, ובתור לקבלת האוכל היה רבינו זצ"ל שם מסכתא ירושלמי על הצלחת, ולומד דף אחר דף עד שזכה לסיים כך את כל הירושלמי, ואח"כ חזר על זה עד שידע את כולה בבחירות.

כחיצים ביד גיבור

הכת"ס בהקדמה ליו"ד ב'פיתוחי חותם' מביא בסוף בשם אביו החת"ס על הפסוק בתהילים קכ"ז פסוק ד' "כחיצים ביד גיבור", ותוכן דבריו הוא שבזמן הלימוד יש להחמיץ את הנושא ללמוד הדבר על בריו עד הסוף, ובזמן ששואלים אותו ממנה להשיב כחץ שלוח על יד גבור. אצל רבינו זצ"ל היה זה דרך חיים. וכך ראיתי רבות בשנים שבזמן הלימוד היה דן לכל הצדדים, והיה חוזר ודן בדברים כך וכך פעמים עד שהסיק הלכה למעשה. אך בזמן שנשאל, היה משיב מיד ובבהירות. היו שואלים אותו במשך שעותיים, מכל ד' חלקי שו"ע ובכל חלקי התורה, וענה תשובה בהירה עם שימת לב שהשואל קיבל תשובה לשאלתו, והבין נכון את הדברים.

אמר לי כמה וכמה פעמים שיש להיות מתון בהוראה, עוד אמר לי הרבה פעמים שיש לענות לשואל עם שימת לב שהוא הבין נכון את התשובה.

ענה לו רבינו זצ"ל שבזה שלומדים בחשק ואוהבים את הלימוד, קונים את הלימוד. והוסיף רבינו זצ"ל שיש תנאי מוקדם לזה שאין מפסיקים בלימוד, ואין מפסיקים את הרציפות בין לימוד ללימוד.

עד שנת תש"מ עוד לא היה בית הוראה, ורבינו זצ"ל היה עונה בעצמו כל יום אחה"צ במשך כשעתיים. והיה מעשה תדיר שכמאה אנשים שואלים אותו ביום אחד בכל מיני תחומים, ולכולם ענה בזריזות ובטוב טעם על שאלתם.

לפני הרבה שנים הגיע לאנגליה, הייתה לו פגישה עם רבני אנגליה, וכל אחד שאל את מה שהיה נצרך לו בקהילה שלו, ושאלו אותו בתוך כשעתיים שאלות קשות בד' חלקי שו"ע, ורבינו זצ"ל ענה ברוגע ובבהירות תשובה לכל אחד, ללא שנצרך לעיין בספר.

הבהירות בלימוד

חשוב לציין שבכל סוגיא וסוגיא היה לרבינו זצ"ל בהירות נדירה בשורשי הדברים, עם הקפדה יתירה מה הם עיקרי הדברים של הראשונים בסוגיא, ומה טפל.

בכל הסוגיות העמומות והקשות, ידע באומנות נפלאה לסדר את הדברים נכון. עוד יותר מזה ראו את גדלותו בזה שסידר את הדברים ללמד לאחרים.

בשיעורים שמסר בימי חמישי תמידים כסדרם למעלה מ-40 שנה זכינו כולנו לראות את הבהירות המופלאה איך שהנחיל את הלימוד, כשהיה מתחיל להעביר את הנקודות העיקריות בסוגיא, ומשם ממשיך ללימוד הטוש"ע.

פעם כשלימד הלכות עירובין, שכידוע הם הלכות קשות, היה מסדר אותם מהסוגיא בגמ', והיה ת"ח שהקשה וחזר והקשה על דבריו של רבינו זצ"ל, וראו שכל מה שהת"ח מקשה, זה בגלל שהסוגיא אינה

וכך המשיך הדבר בזקנותו, שידוע שרבינו זצ"ל היה הולך לישון מוקדם וקם באשמורת הבוקר, שמעתי ממנו שהוא קם כל יום קודם השעה 4 ומשעה 5 הטלפון לידו, והוא עונה לשאלות שבאים מארה"ב.

שמעתי משכנו שהיה גר ממול חדר השינה של רבינו זצ"ל שהיה דבר שכיח לראות את רבינו זצ"ל שהיה הולך לישון מוקדם, קם באמצע השינה, הולך ללמוד בחדר אחר עם כיפת השינה שלו לקצת זמן או מעיין בספר, וחוזר לישון.

פשוט, שהדבר היה כיון שרבינו זצ"ל היה שקוע תדיר בלימודו באופן נפלא, לכן גם באמצע השינה היה מחשב בלימודו, בגלל זה היה קם ומעיין במה שנתקשה לו, וחוזר לישון אחר שהדברים התבהרו לו.

בליל שב"ק היה עוסק בקביעות בתורה בעיון בסוגיות הש"ס, בעצמי ראיתי פעם שלומד רמב"ן במלחמות ב"מ בסוגיא של קונה קרקע גזולה, ובסוגיות של כתובות וב"ב. היה נוהג לשבת בבית מדרש ולומד עם פניו לקיר שעות ארוכות וברציפות.

גודל ידיעתו ובקיאותו בתורה

גודל הידיעה שלו היתה מופלאה ביותר, ועד התקופה האחרונה ראו את גודל השליטה שלו בש"ס וראשונים באופן מפליא, כשהיה רבינו זצ"ל נשאל שאלה היה משיב על אתר עם המקור לזה, בבחירות נפלאה.

ידע לצטט רש"י וראשונים שנראים "זניחים" עד סוף ימיו בע"פ. דוד המלך אומר בתהילים קי"ט "פלאות עדותיך על כן נצרתם נפשי". היינו שהדרך לזכור ולנצור את הדברי תורה הוא ע"י לסדר בכל סוגיא את החידוש והפלא. וכך ראו אצל רבינו זצ"ל שבכל סוגיא זכר בצורה ובסדר פנימי, מה ברור ופשוט ומה החידוש שעלה בסוגיא.

נכדו שאל אותו באחרונה איך ניתן לזכור כל כך הרבה ועוד בכזו בהירות.

רש"י דברים (לא, כט) על אוהרת משה רבינו לכלל ישראל שימשיכו לילך בדרכיו גם אחרי מותו כתב וז"ל: אחרי מותי כי השחת תשחתון - והרי כל ימי יהושע לא השחיתו, שנאמר (יהושע כד, לא) ויעבדו בני ישראל את ד' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי נראה למשה כאלו הוא חי.

מדברי רש"י הקדושים יש לנו ללמוד שכל זמן שננהג ונמשיך לנהוג כרצון רבינו זצ"ל, הרי הוא חי איתנו, כביכול אצל הקב"ה נחשב הדבר שהוא חי, ומוסיפים לו בזה זכויות בארץ החיים.

אביא כאן נקודות שיש ללמוד מהם דרך חיים.

ראינו אצל רבינו את מאמר חז"ל אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. לרבינו זצ"ל היתה התמדה גדולה, שקיעות בתורה, זהירות בדקות מזמנו, בהירות מופלאה מעיונו, שבזה היה מופלא.

התמדה

התמדתו עוד מנערותו היתה מפליאה כל רואה. שמעתי ממשפחת בלאו שם התאכסן בבחירותו בצעהלים שלמד שם אצל ר' אלימלך כהנא הי"ד, שהיה דרכו של רבינו לשים את רגליו בתוך מים קרים (בשעת לימודו כדי שלא ירדם. י"מ) ובעלת הבית היתה צריכה לזרז אותו בקביעות לילך לישון, ומ"מ היה מקדים לקום בזריזות מיוחדת.

עוד שמעתי ממה שהיה בצעהלים, שאחר תפילת שחרית בתענית, התיישב ללמוד ושינן מסכתא אחת ללא הפסק עד שעות הערב, ובהגיע זמן מנחה שדפקו שהגיע הזמן להתפלל, התפלא שהזמן הסתיים כל כך מהר.

אהבת התורה

לפני כעשר שנים חזר לעצמו על הלכות טריפות, ויש לציין שבהלכות איסור והיתר היה בקי ישר והפוך, ודברו שיש ללמוד מכך את חביבות התורה אצל רבינו זצ"ל. שמעתי ששאלו אותו מדוע הוא לומד את זה, על אף שאין שואלים אותו כעת על הלכות טריפות, וענה שצריך לחזור לידע במבחן שכל אחד נבחן על תלמודו אחר מאה ועשרים.

בשנת תש"ס סיפר לי רבינו זצ"ל שהוא היה בחור צעיר בעת החתונה והשבע ברכות של הגאון הגדול רבי משה חברוני זצ"ל שהתקיים בוינא, כיון שמרן הגאון ר' משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, שהיה חותנו, היה חולה ושהה בוינא לצורכי רפואה, ולכן התקיימה שם החתונה. אמר לי רבינו זצ"ל שהוא זוכר שר' משה חברוני זצ"ל דיבר בחתונה ובשבע ברכות על סוגיות שליחות בקדשים, ושחוטאי חוץ בקדשים ועל סוגיא של אש בב"ק, ובהזדמנות, אם יהיה לו זמן, הוא יחזור לי על דבריו הנחמדים שאמר.

יש להתבונן, וזה נורא למתבונן, כי לפי החשבון באותו זמן - בחתונת הגאון ר' משה חברוני זצ"ל - רבינו זצ"ל היה בחור כבן 14 שנה, ומה שהוא זכר מהחתונה והשבע ברכות היה הדברי תורה שנאמרו שם, ועוד ע"י אחרים, ובשנת תש"ס עוד ידע לחזור על מה שנאמר שם. ודבר זה אינו רק מזיכרון שלו, אלא מחביבות התורה המיוחדת שהייתה לו.

בסוף ימיו הייתה תקופה שנעזר בהליכתו, בסיוע של שנים שתמכו בו מהצר. והיה מעשה פלא לראות איך שכשקראו לרבינו זצ"ל לעלות לתורה, היה הולך מהתלהבות ואהבת התורה, לבד ללא שום עזרה.

היה פעם אחר דיון בד"ת עם בעלי דין קשים, שרבינו זצ"ל ביקש שיביאו לו מיד כדור להרגעה. תוך כדי המתנה התחילו לדבר בלימוד על נושא אחר, ורבינו מאוד נהנה מהחידוש ודיבר בשמחה על אותו ענין, כשהביאו את כדור ההרגעה, אמר רבינו זצ"ל שאינו צריך לזה כבר, בגלל שכאב הראש עבר לו.

לרגעים תבחננו

בני ישיבה מירושלים באו להבחן אצל רבינו זצ"ל באיחור של רבע שעה, ורבינו זצ"ל התלונן שהם גנבו לו את הזמן היקר לו.

לפני 18 שנה הייתי נוהג לבוא ולהתפלל בישיבה הקדושה, ואחר הלימוד הייתי שואל אותו על שאלות שהתעוררו. למדו אז את ההלכה

שאסור לרוץ מבית הכנסת, ואמר שהוא רץ אחר התפילה לביתו, על אף שלמדו שאסור לרוץ מבית כנסת לביתו, מ"מ כיון שהוא מזדרז לאכול ארוחת בוקר, ומשם הוא הולך ללמוד א"כ הוי רץ מבית כנסת לבית מדרש. והוסיף רבינו זצ"ל שעשה חשבון, שבכך שהוא רץ לביתו מתווסף לו עוד כדקה בסדר הלימוד שלו.

יש כאן נקודה להתעורר שמעשה זה היה בזמן שרבינו זצ"ל היה כבן שמונים שנה ויותר, ובגיל זה עוד היה מחשב איך להוסיף עוד בלימודו. יותר מזה יש להתעורר שרבינו זצ"ל חשב בדרכו על לימודו, ומ"מ היה יקר בעיניו הלימוד עם הגמרא בפנים.

שינון הלימוד

שמעתי ממנו שבזמן שלמד בכולל בירושלים, היה מימון של הכולל לנסוע לכולל, ובשביל לחסוך על דמי הנסיעה שהיו נחוצים לו בשביל לחם לאכול, היה הולך כל יום כשלושת רבעי שעה כל צד ברגל, והיה משנן את תלמודו בהליכתו ובחזרתו. ואמר לי שכמה כואב לו שהוא רואה אברכים הולכים ללמוד לכולל, ומדברים בפלאפון ואינם מתכוננים לתלמודם, כמו שראוי וצריך.

ויש להזכיר את זכותה הגדולה של הרבנית ע"ה שביזתה עצמה על דברי תורה, והמצב בבית היה בעניות נוראה, וכפי שאמר לי בנו ר' יוסף הי"ו שלא היה מה לאכול ומה ללבוש, והיו תופרים בגדים מטלאי בגדים משומשים של אחרים, והרבנית ע"ה ממש ביזתה עצמה להביא לחם לאכול, כדי שרבינו זצ"ל יוכל להגות בתורה.

בזמנו עם נשואי רבינו זצ"ל, היה רעש גדול בהונגריה, שנערה מבית חשוב, לקחה אברך שהחליט ללמוד כל ימי חייו, ולא רק חמש שנים, כמו שהיה מקובל באותו זמן בהונגריה. וסיפר לי הגאון ר' יצחק ברנפלד זצ"ל שהוא הלך להגאון ר' עקיבא סופר זצ"ל שהיה גאב"ד פרשבורג ואמר לו, שאחרי שרואים שבעל בית עשה

שידוך עם כזה אברך ת"ח, יש לזרז את שאר הבעב"ת לעשות כאלה שידוכים.

התבטלותו לראשונים

כרגיל היה שגור על לשונו של רבינו זצ"ל בבואו לצטט דברי פוסק, לומר אדוננו, כאדוננו הש"ך, וכשהיה דן בדבריהם הקדושים היה אומר "עפר אני תחת כפות רגליהם" ו"אני בעניי... ואף פעם לא הפסיק ממנהג זה לדבר בהכנעה על רבותינו זיע"א. יש לציין, שהחיד"א כותב שטוב שיש ראשי תיבות לרמב"ם, שאחרת היו קוראים לו המימוני שאינו דרך כבוד כל כך, ואצל רבינו היה מקריא כל קדמון שהיה מזכיר עם תוספת חשיבות.

הרבצת תורה

דגש מיוחד שם רבינו זצ"ל על הרבצת תורה, ונתן לזה חשיבות מיוחדת, אמר לי פעם שהורה לצאצאיו שהולכים לשמש ברבנות, שלא יתעסקו בעסקי הציבור וכדו', אלא כל מגמתם יהיה להרביץ תורה ויראה. בכל פעם שנסע למנוחה, גם כשהיה במצב שהיה אסור לו כל התאמצות, חיפש איך ניתן למסור שיעור בכל יום.

הייתי איתו במנוחה לפני כארבעים שנה בירושלים, ואיך שהגיע בדק היכן הוא יוכל למסור שיעור, ובין מנחה למערב מסר בכל יום שיעור לפני באי בית הכנסת.

כך גם בסוף ימיו, שנסע לנוח על יד בית מדרשו בירושלים, מסר בכל יום שיעור בהלכה.

תורה שלמד באף

בשנת תשי"ד נצרכה הרבנית ע"ה להתאשפז בביה"ח "שערי צדק" בירושלים, רבינו אמר שהוא צריך לנסוע לישיבה למסור שיעור. אמר לו ד"ר שלינגר שיתכן שעד שישוב מב"ב הוא "כבר יהיה אלמן". אעפ"כ נסע רבינו זצ"ל לישיבה - יש להעיר שאז נסיעה מירושלים לב"ב דרך ת"א לקחה הרבה מאוד זמן - וכשהגיע

לישיבה מסר שיעור בכוחות נפש מיוחדים כאילו כלום אינו קורה בביתו, ורק אחרי שגמר את השיעור והסברתו לתלמידים חזר לירושלים, וב"ה הרבנית ע"ה חיתה עוד רבות בשנים.

תפילה

ראשית יש להקדים שבתפילה זכינו כולנו לראות בכל השנים, איך שרבינו זצ"ל התפלל איתנו, ואת הכוחות שהשקיע בתפילה, ובצורתה, שתהיה בישוב הדעת, בנחת ובנועם. בחשיבות מיוחדת התייחס רבינו לנושא התפילה בבית מדרש, גם בימים שהתפללו בכדי להגיע בשמו"ע עם הנץ החמה, לא הקפיד רבינו על זמן הנץ החמה, אלא שם דגש שהתפילה תהיה ככוונה, בנועם, ובמתנות, אף שאחרו את זמן הנץ ב-10 דק' וכדו'.

זכיתי להיות לידו בתפילה 40 שנה בשבת ויו"ט, ותמיד תמיד התפלל בכל החשק וההתלהבות, ראו שמשקיע הרבה כוחות בתפילה, על אף שהיה מאוד טרוד בישיבה, ובהרבצת תורה והוראה, לא רק שזה לא בא על חשבון התפילה, אלא זה היה משולב אחד בחברתו. ניתן לראות זאת גם מתשובה שכתב בעצמו הודפס ב"שבט הלוי" חלק ז' סימן א' בענין אחד ששאלו, על כך שיש לו חשק גדול בתפילה, אך הלימוד והחסד שעושה מפריעים לו את התפילה, ובין הדברים כתב וז"ל:

"אך הגאונים הגדולים והצדיקים האמיתיים זכו שזה וזה נתקיים בידם, וידוע מה שהעידו בשם מרן החת"ס שאמר על עצמו שזכה להתפלל כל תפילותיו בכוונה, ובדמעות, וידוע כזה גם מדודי זקני הגאון הקדוש מהר"י גרינואלד זי"ע אב"ד סאטמר, שמעיינות הדמעות שלו היו פתוחים לעולם וכל תפילותיו בלהט קודש, וכן זכיתי לראות גאונים אמיתיים בהרבצת תורה וגם בעסקי ציבור והנהגה, ובכ"ז ממש כל תפילותיהם בדבקות ובהשתפכות הנפש, והקב"ה יתן גם חלקינו עמהם, ויתרבו בנו שעות תפילה בא"ה. איברא יש עוד

שלןשים
לפטירתו
של בעל
שבט הלוי
זצוק"ל

תקנה להשלים ענין הנ"ל, שיתבודר לפעמים בינו לבין עצמו ורק לנוכח ה' עיניו – וזה ע"ד קומי רוני בלילה שפכי כמים לבך נוכח פני ה' וגו', והיינו כשהוא רק נוכח פני ה', וזה מסוגל מאוד לפני אבינו שבשמים שירחם על נשמתו, ויקבל תפילתו ודמעתו ברחמים, ובדוק ומנוסה הוא אצלנו מנעורינו – ויהי רצון שיתרבו שעות כאלה עכ"ל.

יש לציין שאף שבישיבתו זה היה מקומו, והיו ממתנים לו, היה תמיד מקדים ובא קודם התפילה, והרבה פעמים היה מהעשרה ראשונים בבית המדרש.

תפילתו היתה במתינות ובדקדוק כל מילה ברוגע.

היה רגיל לבכות באהבת עולם ובאהבה רבה, בכי של תפילה והתרגשות, גם בשבת קודש ובימים טובים היה תמיד תמיד בוכה בברכות אלו ומתפלל בכל כוחו.

הכנעת הלב

איתא במדרש שאברהם אבינו אמר "ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם". שבזכות זה שאברהם אבינו אמר "ונשתחוה" דהיינו שהמטרה שלו בהליכה היא ההכנעה, זכה ל"ונשובה" שהוא שב יחד עם יצחק אבינו ע"ה.

רבינו זצ"ל היה רגיל כסדר לצטט דברי חז"ל אלו שלומדים מזה שבזכות ההכנעה וההשתחויה זכה אברהם אבינו שישוב עם יצחק אבינו, ולומדים שבזכות הכנעה להשי"ת זוכים לדברים הרבה.

אביא כאן דוגמא לחיפוש הכנעה אצל רבינו זצ"ל.

באמירת ברכו, היה מתחיל וכורע כבר כשהחזן אומר ברכו. שאלתי אותו מה המקור לזה, ענה לי רבינו זצ"ל שכך ראה אצל רבותיו הקדושים. והמקור לזה הוא משו"ע הרב שהביא בסוף תשו' מתלמידי הרשב"א.

היה דרכו לעשות עושה שלום אחר תפילת י"ח, עם שימת לב לצאת דעת כל הפוסקים.

היה כורע בכל גופו בעושה שלו' כמבואר בסימן קכ"ג, כשכל חוליותיו מתפקקים וכפי שכתב במ"ב שם, וכשהיה משתחוה מול פניו, היה מוסיף להתכופף, ובהשתחויה יותר מהרגיל. שאלתי את רבינו מה המקור להוסיף בהשתחויה, ענה לי שלמד כך מדיוק דברי המחבר בסימן קכ"ג ס"א שכתב בתחילה כורע ופוסע, ואח"כ כתב וז"ל ואח"כ ישתחוה לפניו כעבד הנפטר מרבו. ומשינוי לשונו למד רבינו זצ"ל שיש להוסיף בהשתחויה. אחר שעשה עושה שלום, כשחזר למקומו, היה קד בראשו דרך הכנעה.

שאלתי אותו מה המקור לזה, ענה לי רבינו זצ"ל שאכן זה לא כתוב, אך הוא רוצה להמשיך את ההכנעה של תפילת שמו"ע, גם אחר שמו"ע. ובהזדמנות אחרת אמר לי שאכן אין לכך מקור, אבל הוא "לא יקבל על כך גיהנום".

היה רגיל אצלו להתבונן בשעת התפילה בשם "הויה" שהיה תלוי מולו בעמוד, הרבה פעמים שמתו לב שבאמצע נעמד ומתבונן, וממשיך להתפלל. ממש עשרות פעמים היה מתבונן בשם "הויה", בפרט קודם ק"ש היה בכל פעם נעמד ומתבונן בזה.

מעמד מיוחד היה מידי שב"ק, איך באמירת בואי בשלום היה משתחוה, ומוסיף ומשתחוה בכל גופו כלפי מערב, ותוך כדי השתחויה עם הכנעה ויראה מקבלת פני מלך, היה מסתובב לצד מזרח, ואומר בהתלהבות מזמור שיר ליום השבת.

כשהיה חוזר מנסיעה, היה משקיץ יותר כוח בתפילה, ומתנדנד ביתר עוז, כדי שהעייפות מהנסיעה לא תשפיע עליו.

דקדוק ההלכה

דקדוק ההלכה שראו בכל תנועה שלו היתה מפליאה, איך הכל היה ברוגע, ובשימת לב לצאת דעת כל הראשונים והפוסקים.

שמעתי מרב שכונת פאג"י בירושלים הגאון ר' חיים יוסף בלוי שליט"א, מעשה נפלא ששמע מאביו הגאון ר' יעקב זצ"ל שהתפלל עם רבינו זצ"ל בבית מדרשו של המהרי"ץ דושינסקי זצ"ל. שבלי ל"ט סוכות פרצה שריפה בסוכתו של רבינו זצ"ל, ומבית המדרש יכלו לראות איך הסוכה בוערת ורבינו זצ"ל שאל אם יש מה לעשות ולהציל, אחר שאמרו לו שאין מה לעשות, המשיך להתפלל ללא שהסתכל לשם מה קורה

ברוגע כאילו לא היה כלום והוא היה מהיחידים שלא הסתכלו כלל לכיוון השריפה.

אמר לרבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א משגיח בישיבת פוניבז', שסיבת הצלחתו בחייו שגדל בתורה, הוא בגלל שהקפיד מימי הבחורות על תפילה בישיבה בקביעות, וגם אח"כ התפלל תמיד בישיבה.

רבינו לא עשה עד יומו האחרון מנין בביתו, ובמסירות שאינה מצויה השתדל לבוא ולהתפלל בבית מדרשו. יש לציין שכל שנותיו של רבינו זצ"ל לא נתנמנם אף פעם בתפילתו, תמיד התפלל בחשק ובהתלהבות גדולה. גם בת"ב אמר שעות קינות ללא שנתנמנם לרגע, אפילו שלא חרג ממנהגו והשכים קום, בסוף ימיו כשחשש מעייפות היה קם ועומד ומחזיק עצמו להמשיך את התפילה בהתלהבות.

השכמת הבוקר

רבינו זצ"ל כפי שרואים גם בתשובה שהובא לעיל, הקפיד בעצמו והיה מאוד מזור על השכמת הבוקר. הרבה פעמים דיבר גם ברבים על הענין של "קומי רוני בלילה", שלימוד תורה ותפילה באשמורת הבוקר, יש להם חשיבות מיוחדת. ועד סוף ימיו לא הפסיק מהרגלו לקום באשמורת הבוקר.

כבר לפני ל' שנים עורר על כך, שלא יודעים את גודל החשיבות באמירת "תקון חצות" שזה סעיף מפורש בשו"ע, והקב"ה מחכה לזה (לשון קדשו), ולא יודעים כמה תועלת עצומה יש לזה בזה ובבא.

רבונו זצ"ל היה קם בכל יום ואומר "תקון חצות", שגם על זה עורר איך מבטלים במחי יד דינא דשו"ע, לומר תקון חצות בכל ליל. אח"כ היה אומר קצת תהילים, ולומד בספר "אורחות צדיקים" שמבחרותו קיבל על עצמו

להגות בו בכל יום כ-10 דק', וכמעט עד יומו האחרון החזיק בהנהגה זו. אח"כ היה מתחיל את סדר לימודו.

היה לי פעם קביעות עם חברותא בהשכמת הבוקר בבית מדרש, פעם אחת נכנס רבינו זצ"ל וראה אותנו לומדים, בת שחוק עלתה על פניו, ואמר לי אח"כ שהוא מאוד שמח מכך, אח"כ דאג שיתנו לי עליה לתורה, כאות הוקרה ושמחה, על כך שקבעתי ללמוד בבית מדרשו באשמורת הבוקר.

כבוד התורה וכבוד הציבור

רבינו נהג עד לפני כמה שנים שנחלש, לא להישען על המשענת של הכסא בשעת לימודו, ובמסירת השיעורים, ובתפילה, וגם כשקיבל קהל לא נשען מפני כבוד הציבור על המשענת.

לרבינו היתה בבית ספה, שקנו אותה לצורך בריאותה של הרבנית ע"ה, ועד לפני כשנתיים לא ישב עליה. פעם בקשו ממנו לשבת ולנוח עליה, ענה רבינו שאם הוא ישב עליה, תשובות 'שבט הלוי' הוא כבר לא יוכל לכתוב.

מידותיו הנפלאות

זכינו לראות את הנהגת רבינו זצ"ל במידותיו הנפלאות עם כל אחד ואחד ללא שחישב את דרגתו.

היתה לו שמחה מיוחדת ופרגון מיוחד לכל אחד שאמר לו חידוש או דבר הלכה נכון, והיה מעודד את האומר לומר בבטחה, כך וכך פעמים שהיה שאלה שהיו צריכים לעיין מחדש בסוגיא לראות מה הלכה ומה להורות, היתה לו שמחה לשמוע מה ואיך אחרים למדו את הסוגיא, ומה עלתה בחתם.

בגלל שהוא היה טוב עם כל אחד, לכן בכל פעם שהיה מריבה בין אחרים ניסה כל אחד לקחתו לצידו, והיה נזהר בכל מיני זהירות לכבד כל אחד, וממש היה כאסקופה הנדרסת לכל אחד ואחד.

בעיני ראיתי, שהיו בחורים צעירים שהציקו לאביון אחד והתלוצצו ממנו, ורבינו זצ"ל ראה את זה, והיה נסער מכך, והוציא מטבע מכיסו ונתן לאביון, לאותו אחד שסבר שהוא זה שהציק לעני, העיר לו קשות, ואח"כ פייסו בדברים.

בנו האב"ד הגאון ר' חיים שליט"א הזכיר בהלוויה שהיה איתו שבעים שנים, ולא שמע ממנו מילת גנאי על אף אחד.

היתה לרבינו זצ"ל הנהגה נפלאה, שכל שם שהיה מזכיר, היה מיד מוסיף את מעלתו, הוא ת"ח, ירא ד', עוסק בצרכי ציבור בנאמנות, וכדו'. ויש

להתבונן בהנהגה זו, כשאנו רואים אדם אחר, אנו רואים את הצד השלילי שלו, וזה בגלל שטמון בתוכנו פחד, שמא מעמדנו נופל בכך שהשני יותר טוב מאיתנו, ואילו רבינו זצ"ל עבד על עצמו, והשריש בתוכו מידת פרגון ושמחה במעלתו של השני, בצורה יוצאת מן הכלל.

רבינו הקים כמה מוסדות חשובים, וכשאחרים הקימו כאלה מוסדות, שכביכול התחרו עם מוסדות אלו, לא הביט רבינו זצ"ל לזה כלל וכלל, אלא שיתף פעולה איתם, ועזר להם בשאלות סבוכות שהיו להם. שאילו לא פתרם, היו המוסדות מתמוטטים. ורבינו זצ"ל פינה הרבה מאוד זמן מזמנו היקר, וסייע בעדם בכל יכלתו. ראוי שנתעורר על המעשה הנורא שקרה בשעת הלוויה שרמסו אנשים חיים, וחזן מהשנים שרח"ל שבקו חיים ע"ה ישנם הרבה מאוד פצועים, וכולנו זוכרים איך שרבינו זצ"ל היה שם עצמו כאסקופה הנדרסת, ונזהר בכבודם של אחרים, כך ראוי שנקבל עלינו להיזהר בכבודם של אחרים ולא לרמוס את כבודם ח"ו.

הוראה והנהלתה

רבנו זצ"ל אמר לי שמרן החזו"א זצ"ל הוא רבו מובהק לכל דבר. ממתי שהגיע לבני ברק, עד פטירתו של מרן החזו"א זצ"ל, במשך כשבע שנים כסדר, היה מדבר איתו בכל נושא שהיה לו, והיה מתייעץ איתו בכל דבר ודבר. רבנו זצ"ל אמר לי שהחזו"א זצ"ל לימד אותו איך ניגשים לכל דבר, ואיך מעמידים הלכה למעשה, והוא גם לימד אותו לחשוב ולהורות לבד. מרן החזו"א זצ"ל אמר לתלמידו רבי פייבל שטיינברג זצ"ל על רבינו זצ"ל בזה הלשון "דער יונגעראמן קען ד' חלקי שו"ע".

יש להתבונן שמדובר כאן על מה שמרן החזו"א זצ"ל קורא ידע בד' חלקי שו"ע, ולא על ידע של גרסה וכדו', ומדובר כאן בשנות צעירותו ממש, וכעין זה כתוב ב"יקר סהדותא" שנתן לו רבו הקדוש רבי שימעלה זליכובר זצ"ל שהוא בקי בטורים ב"י ונו"כ.

רבינו זצ"ל מסר עצמו להעמיד את ההוראה בקרן רמה. היתה לו אחריות מופלגת כשהסמך את תלמידיו, לא הסכים להסמך גם אם למדו אצלו את דרכי ההוראה, אם עברו הרבה שנים ממתי ששמשו אצלו. שמעתי שאמר פעם על אחד ששימש בבית הוראה אצלו לפני שנים, נכון שהוא תלמיד, אבל כבר עברו הרבה שנים, ואיני יכול לקחת אחריות היום על הוראות שלו, כיון שאינו מחזיק איתי קשר, ואיני יודע מה ואיפה הוא אוחז.

הלכה, אלא הוא מעמיד את מסורת ההלכה בכלל ישראל, ולכן כשהוא בא לבקש את עזרתו בדבר, שלדעתו נוגע במסורת והצורה של כלל ישראל הוא אינו יכול לעמוד מן הצד.

פעם בקשני מו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל שאכבד את רבינו בדבר אחד, רבינו נעדר באותו זמן מביתו לכמה ימים. כשחזר סיפרתי לו על כך, אמר לי רבינו שהוא שם לב שמרן הגרא"מ שך זצ"ל משתדל לכבדו בכל דבר ובכל ענין שהוא רק יכול.

יש לציין שמצד אחד היה נזהר בקביעות שלא ישנו כלום מן העבר, ומאידך כשהבין שהדבר נצרך, פעל להכניס גם דברים חדשים, עם שימת לב ודגש שלא ילמדו לדברים אחרים. כדוגמא אציין שפעל רבות להחדיר את בדיקת המחשב למנוע טעויות בס"ת, אחרי שהתוודע לכך שגם אחר בדיקת מגיה ישנם טעויות. בתחילה התנגדו רבים לכך, רבינו זצ"ל ביקש לעשות בדיקה מדגמית בהרבה ס"ת. בבדיקה נמצא כי 82% מהס"ת היו פסולים, ורק 18% היו כשרים. אז החליט רבינו זצ"ל שחייבים עפ"י דין לתקן שכל הסת"ם יעברו בדיקת מחשב, וב"ה אין היום מקום שמשמשים בסת"ם ללא בדיקת מחשב, שמונע הרבה פסולים בסת"ם. חייבים לציין כפי שהיה רגיל רבינו לומר תמיד, שבדיקת המחשב אינה במקום בדיקת מגיה, אלא כעזר נחוץ לצידו.

כמו"כ הקים את משמרת סת"ם ללמד את הסופרים את ההלכות שנוגעים להם, והעמיד את תלמידיו החשובים הרבנים הגאונים ר' משה שאול קליין ור' יעקב מאיר שטרן שליט"א שילמדו את הסופרים, עד שהיום כמעט כל סופר בקי בהלכות סת"ם, שפעם רק רבנים ידעו.

פעל רבות להחדרת לימודי טהרה בכוללים, ואצל כל החוגים, וממש

שם דגש מיוחד, לשים לב למצבו של השואל, ולנסות להניח את דעתו. היה פעם בליל שב"ק שבא אחד עם שאלה שאשתו אפתה חלות, והיא שכחה להפריש חלה, והוא לא עשה תנאי בער"ש כדי שיוכל להפריש בשב"ק. שאלו רבינו זצ"ל מה הכמות של הקמח שהיא הכניסה לעיסה, וכשענה את הכמות שהיה פחות קצת מהשיעור הקטן, ענה לו רבינו שהוא יכול לאכול, ללא הפרשת חלה, והוסיף לו רבינו זצ"ל מעצמו, שיאמר לאשתו, שהוא אמר לומר לה, שניתן לאכול את החלות ללא כל חשש או כאב על כך שלא הפרישו חלה. יש ללמוד מזה, כמה דאג רבינו זצ"ל שהשואל יחוש בנוח, ושלא יהיה רגוז בבית על כך שהאשה שכחה להפריש חלה.

עוד עובדה היה פעם ששאלו בענין הדלקת נרות שבת בבית החולים ודברתי עם רבינו זצ"ל איך יוכלו להדליק עם ברכה. ענה לי רבינו זצ"ל מה נכון לעשות עפ"י הלכה, והוסיף שיש לחפש איך להקל על החולה, שגם כך לבו שבור בגלל מצבו שהוא מאושפז בבית החולים, ויש לראות איך להקל עליו שיוכל להדליק נרות שבת עם ברכה.

המשך מסורת ההוראה בכלל ישראל

מרן רבינו הגרא"מ שך זצ"ל היתה לו הנהגה שאינו מתערב בשאלות הלכתיות, פעם התעורר נדון הלכתי מסוים, ומרן הגרא"מ שך זצ"ל כתב מכתב בנדון. באו ושאלו את מרן הגרא"מ שך זצ"ל מדוע הוא כותב את דעתו בנושא הלכתי, ענה הגרא"מ שך זצ"ל שרבינו זצ"ל ביקש ממנו לכתוב את המכתב ורבינו זצ"ל אינו בעל הלכה בלבד, אלא הוא רב כמו שהיה נראה רב ופוסק לפני מאתיים שנה, ובנוסף יש לו דבר מיוחד שהוא אינו רק בעל

י"ל שבזכותו התרבתה טהרה בכלל ישראל. כמו"כ פעל רבות להקים ולהעמיד על מכוננו את מכון דור ישרים.

הכניס הרבה כוחות בהנחלת הלכות יחוד לכלל הציבור, כמו כן הזהיר בקביעות על הנהגה נכונה במקומות עבודה שלא תהיה פריצות ח"ו.

רבנות זכרון מאיר

המנהג בבית מדרשו של רבינו זצ"ל היה, שהציבור היו באים להתפלל איתו רק בשב"ק וימים טובים. הרב ברוך בנדיט שטיין ז"ל ביקש מרבינו זצ"ל שירשה לבע"ב לבוא ולהתפלל גם בימות החול, כדי שיוכלו להיות בקשר עם רבינו גם בימות השבוע.

ענה לו רבינו זצ"ל שאינו יכול, כיון שהוא רב בזכרון מאיר ושואלים אותו בד' חלקי שו"ע, הוא חייב ללמוד ולהיות שקוע בלימוד, ואינו יכול להפסיק מזמנו בימות החול.

אחר יוה"כ נהג לעבור בין הבתים בזכרון מאיר לבדוק שהסוכות כשרות, וכשהיה נשאל שאלה על כשרות סוכה היה הולך בגפו לראות.

אי אפשר שלא להזכיר את המעמדים הגדולים של כבוד התורה מידי שבת שובה ושבת הגדול. למעלה מחמשים שנה שהיו מתקבצים ביח"ל מאות איש, ושומעים דבר הלכה, ואח"כ היה מעורר על דברים הצריכים חיזוק, ובפרט עורר בקביעות על חינוך הבית והבנים לתורה ויראת שמים, ועל ענייני צניעות הלבוש וצניעות הלשון, ועל נקיות בממון, שהמסחר יהיה בתכלית הכשרות, ועל חשיבות של שבת קודש, שלא לזלזל בקדושת שבת ע"י מסחר או שותפות במסחר בשבת קודש.

ולאוי שנזכר ל"ף בדרכו של רבינו זצ"ל ולהרבות לו זכויות לאוי העולם הבא, ונוכה במהרה לביאת משיח צדקנו ויקיצו וירננו שוכני עפר.

תודתנו להרב מ. א. עץ עריכת ומסירת הדברים

של
לפטירתו
של בעל
שבט הלוי
זצוק"ל

